

NA CESTĚ KE SPRAVEDLIVÉ TRANSFORMACI V MÓDĚ

**Manifest za práva pracujících v boji
s klimatickou krizí**

NA CESTĚ KE SPRAVEDLIVÉ TRANSFORMACI V MÓDĚ

Manifest za práva pracujících v boji s klimatickou krizí

Představme si spravedlivý módní systém, kterému více záleží na lidech než na ziscích. Systém, v němž nikoho nevyužíváme a neničíme planetu pro levné oblečení. Toho ale dosáhneme jen tehdy, když se kolektivně postavíme za svá práva na důstojný život a budoucnost, ve které se dá žít. Manifest nastiňuje naši sdílenou vizi spravedlivého módního průmyslu, který vytváří a zajišťuje důstojné pracovní podmínky odolné proti změnám klimatu na zdravé planetě.

Nízká životní úroveň. Rostoucí globální teploty. Genderově a rasově podmíněné násilí. Ekologický kolaps. Technologie, které využívají hodnoty, místo aby je vytvářely. Eskalující války. Největší výzvy naší doby pramení z vykořisťování lidí a planety pro zisk několika málo jedinců. Tyto výzvy nevznikly náhodou. Jsou výsledkem rozhodnutí korporací vedených miliardáři a vlád fungujících v mocensky nevyrovnaném kapitalistickém systému. Dnešní módní průmysl je postaven na globální nerovnováze moci a peněz, posílené staletími kolonialismu a imperialismu. Zatímco nejbohatší oděvní společnosti nadále bohatnou, miliony pracujících – převážně žen – nedostávají důstojnou mzdu, pracují přesčas a bez sociální ochrany.

Obchodní model velkých módních firem je postaven na nadměrném využívání práce a zdrojů naší planety. Každý rok jsou vyrobeny miliardy kusů oblečení, obuvi a doplňků. Nadprodukce vyčerpává půdu, znečišťuje vodu a vzduch, přispívá k odlesňování a ke ztrátě biodiverzity a

zvyšuje emise, které oteplují planetu. Na druhé straně se po celém světě hromadí na skládkách i v řekách textilní odpad tvořený téměř nenoseným oblečením.

Klimatická a ekologická krize nejsou jen pouhými vzdálenými hrozbami. Jsou zde a dále prohlubují nerovnosti. Lidé, kteří z módního průmyslu profitují nejméně, jsou zároveň nejvíce zasaženi klimatickou krizí. Povodně, bouřky a vlny veder je připravují o práci a mnohdy i ohrožují jejich životy. Už tak nadsazené výrobní cíle jsou v extrémním podnebí stále nedosažitelnější. Bez dostatečných mezd a sociálních jistot nemají pracující v případě pohrom žádnou záchrannou síť. Jejich požadavky zůstávají nevyslyšeny a práce odborů je záměrně potlačována. Korporátní „klimatická řešení“ práva pracujících neřeší, a některá dokonce situaci ještě zhoršují. Pracující se navíc nemohou podílet na rozhodnutích, která ovšem mají dopad na jejich životy už dnes.

Víme, že nelze napravit průmysl, který je ze své podstaty nefunkční. Místo toho chceme vytvořit nový, spravedlivý módní průmysl, který se bude soustředit na důstojnost pracujících lidí a revitalizaci naší planety. Tato změna ale nenaštane ze dne na den. Je potřeba kombinace krátkodobých kroků s dlouhodobou transformací systému. V boji za spravedlivý módní průmysl se budou tyto dvě linie vzájemně doplňovat.

Autorka ilustrace na titulní straně:

[Marie Lukáčová](#)

Náš manifest představuje sadu principů, které mají tvořit základ pro všechny kroky týkající se budoucnosti módního odvětví.

Spravedlivý módní průmysl:

- zajišťuje důstojnou práci, vysokou kvalitu života a rovná práva všem pracujícím v hodnotovém řetězci;
- je spravedlivý ve všech oblastech – sociálně, ekonomicky, genderově i klimaticky;
- přerozděluje bohatství do rukou pracujících a zaručuje důstojnou mzdu a sociální ochranu pro všechny;
- zajišťuje, aby náklady na přizpůsobení se klimatické změně byly rozloženy spravedlivě;
- zve pracující k zapojení se do rozhodování a podporuje je, aby se nebáli ozvat;
- obnovuje přírodu a pohybuje se v planetárních mezích;
- snižuje nadměrnou produkci a zároveň zvyšuje jistotu zaměstnání;
- žene společnosti a jejich manažery k odpovědnosti za veškeré škody, které způsobili;
- spravedlivé principy přijímá v celém hodnotovém řetězci – od pěstování surovin přes jejich zpracování, výrobu, transport a prodej až k recyklaci;
- je postaven na kolektivní moci a globální solidaritě.

KDO JSME

Jsme lidé, kteří vyrábějí a nosí oblečení. Jsme také aktivisté, sociální a environmentální hnutí, občanské spolky, pracující v oděvním průmyslu, odbory, organizace na podporu práv pracujících a lidé, kteří bojují za svět bez

vykořisťování. Společně voláme po spravedlivém módním průmyslu, který respektuje práva pracujících a obnovuje přírodu.

NAŠÍ VIZÍ JE TRANSFORMACE NA SPRAVEDLIVÝ MÓDNÍ PRŮMYSL:

#1 KTERÝ GARANTUJE DŮSTOJNOU PRÁCI VŠEM LIDEM, BEZ OHLEDU NA JEJICH PŮVOD NEBO ZAMĚSTNÁNÍ.

Spravedlivý módní průmysl je založen na důstojnosti, spravedlnosti a rovnosti pro všechny pracující. Všichni lidé mají právo na důstojné, bezpečné a zdravé pracovní podmínky bez šikany, zneužívání a genderově podmíněného násilí. Práva jsou dodržována v rámci celého hodnotového řetězce a posilují pracující, kteří pěstují a zpracovávají suroviny nebo vyrábějí, převážejí, prodávají, opravují a likvidují oblečení, obuv a doplňky. Platí pro všechny bez ohledu na jejich rasu, gender, třídu, kastu, věk, sexuální orientaci, fyzickou zdatnost, uprchlický či zaměstnanecký status, druh kontraktu nebo pracovní místo. Důstojná práce je garantována dnes, v průběhu transformace i v budoucnosti.

#2 VE KTERÉM MÁ KAŽDÝ MOŽNOST ŽÍT DŮSTOJNÝ A UDRŽITELNÝ ŽIVOT DÍKY UNIVERZÁLNÍ SOCIÁLNÍ OCHRANĚ.

Univerzální sociální ochrana zvyšuje klimatickou a sociální odolnost nejen pracujících, ale nás všech. Každý může čerpat nemocenskou i rodičovskou dovolenou a příspěvky, odstupné, důchod a podporu v nezaměstnanosti. Veřejné výdaje slouží lidem, nikoli k financování poškozování přírody a společnosti. Vlády a

společnosti přizpůsobují pracoviště tak, aby chránily pracující před přímými dopady měnícího se prostředí. Zákony a závazné dohody nutí značky k odpovědnosti za zdraví a bezpečnost pracujících. Sociální ochrana je spravedlivě spolufinancována značkami a jejich dodavateli.

#3 KTERÝ STAVÍ ŽIVOTY PRACUJÍCÍCH NAD ZISKY SPOLEČNOSTÍ.

Spravedlivý módní průmysl obohacuje životy pracujících, jejich rodin a komunit. Módní miliardáři již nehromadí bohatství, ale zisky z oděvního průmyslu jsou spravedlivě děleny a respektují potřeby lidí a životního prostředí více než soukromé zájmy manažerů a akcionářů. Univerzální důstojná mzda umožňuje pokrýt životní náklady a vytvářet úspory. Společnosti a jejich majitelé platí svůj podíl na daních v rámci celého dodavatelského řetězce. Neinvestuje se do společností, které profitují z újmy ostatních, ale do podpory organizací propagujících nové modely péče, rovnosti a spravedlnosti. Společnosti do svých nákupních praktik zahrnují náklady na důstojné mzdy, sociální ochranu a adaptaci na změnu klimatu. Společnosti a vlády historicky zodpovědné za klimatickou krizi stojí v čele snah k jejímu zmírnění a přizpůsobování se jejím dopadům. Cenu za klimatickou krizi a adaptaci neplatí lidé, kteří již v současnosti nesou tu největší zátěž.

#4 V NĚMŽ MŮŽE KAŽDÝ OVLIVNIT ROZHODNUTÍ, KTERÁ MAJÍ DOPAD NA JEHO ŽIVOT.

Cesta ke spravedlivé, zelené budoucnosti je postavena na potřebách a znalostech pracujících. Hlas každého je slyšet. My všichni se svobodně organizujeme v odborech a společenských hnutích, abychom mohli lépe vyjednávat o pracovních podmínkách a

ochraně klimatu. Pracující se spolupodílejí na řízení svých pracovišť. Mají přístup k informacím o svých právech, a tím je mohou sami lépe obhajovat a posilovat. Školení o klimatických a ekologických výzvách jim umožňují informovaně rozhodovat o své budoucnosti. Každý se může vyjádřit beze strachu z útlaku.

#5 VE KTERÉM ODĚVNÍ PRODUKCE NAPLŇUJE POTŘEBY VŠECH A ZÁROVEŇ RESPEKTUJE PLANETÁRNÍ MEZE.

Spravedlivý módní průmysl odmítá lineární kapitalistický přístup „vzít – vyrobit – vyhodit“, který podporuje vykořisťování pracujících a nadměrné využívání přírodních zdrojů. Plánované zastarávání a nadvýroba již nejsou součástí obchodních modelů značek. Místo toho se vyrábějí kvalitní produkty, které jsou určeny k opětovnému používání, nikoli k likvidaci. Módní značky jsou zodpovědné za celý životní cyklus svých výrobků – od surovin až po konec životnosti. Financují systémy zpracování odpadu a chrání pracující a jejich komunity před environmentálními a zdravotními dopady textilního odpadu.

Pěstování plodin pro oděvní průmysl neohrožuje místní potravinovou suverenitu. Přírodní zdroje nejsou pouhými komoditami, ale jejich využívání vychází z veřejného zájmu. Spravedlivý oděvní průmysl nejen minimalizuje dopady své produkce, ale také se aktivně podílí na obnově vztahu k planetě Zemi a k živým organismům.

#6 KTERÝ ZVYŠUJE MZDY A JISTOTU ZAMĚSTNÁNÍ A SNIŽUJE VÝROBNÍ OBJEMY.

Výroba již není poháněna touhou po zisku nebo růstu. Místo toho se úspěch měří podle prosperity pracujících lidí a přírody. Díky univerzálním důstojným mzdám se snižuje objem výroby a nutnost přesčasů. Ceny oblečení konečně odrážejí skutečné výrobní náklady. Lidé nyní pracují kratší dobu, ale vydělají si více. Existují výrobní limity, které snižují emise skleníkových plynů. Limity jsou určovány demokraticky. Vznikají nové obchodní modely, které mění způsob výroby i spotřeby oblečení, a to od šití na zakázku až po opravy a odprodej použitých oděvů. Spravedlivý módní průmysl dává všem více: více volného času, vyšší kvalitu života a zdravější planetu.

Všechna omezení se projednávají s pracujícími i s odbory, aby se zabránilo náhlým ztrátám pracovních míst a příjmové nejistotě. Když firma ukončuje výrobu, činí tak zodpovědně a zaměstnanci a zaměstnankyně dostanou odpovídající odstupné. Rekvalifikace nabízejí pracujícím bezpečnější a udržitelnější práci. Obchodní vztahy a mezinárodní podpora pomáhají výrobním zemím vytvořit vlastní ekonomickou sílu i v jiných sektorech pro zajištění globální rovnosti v tvorbě nových, zelených pracovních míst. Nikdo nezůstává stranou.

#7 VE KTERÉM JSOU SPOLEČNOSTI A JEJICH MANAŽEŘI ZODPOVĚDNÍ ZA VEŠKERÉ ŠKODY, KTERÉ MAJÍ NA SVĚDOMÍ.

Ze zkušenosti víme, že dobrovolné závazky nefungují, zatímco právně závazná pravidla ano. Spravedlivý módní průmysl žene společnosti k právní a finanční odpovědnosti za veškeré přímo i nepřímo zaviněné sociální a environmentální škody. Tato odpovědnost značek má široký záběr a zahrnuje také veškeré dodavatele bez ohledu na jejich sídlo. Povinnosti společností se vztahují na celý hodnotový řetězec a na celou dobu životnosti jejich výrobků. Všechny značky pravidelně vyhodnocují své dodavatelské řetězce, předcházejí případnému ohrožení lidských práv nebo přírody a napravují všechny prohřešky. Zákony o povinné transparentnosti prověřují prohlášení, strategie a obchodní praktiky společností.

Spravedlivý módní průmysl nejen že předchází budoucím újmám, ale také napravuje již napáchané škody a narovnáva globální mocenskou nerovnováhu. Oděvní společnosti vyplácejí pracujícím odškodnění za své nespravedlivé kroky z minulosti a napravují současná i budoucí porušení práv. Všichni pracující se mohou snadno dožadovat spravedlnosti beze strachu z útlaku. Národní pracovněprávní orgány disponují dostatkem financí pro monitorování módního průmyslu a zajišťují, aby všechny společnosti dodržovaly zákony.

#8 VE KTERÉM MÁ OBLEČENÍ HODNOTU A SPOJUJE LIDI, KTEŘÍ JE NOSÍ I VYRÁBĚJÍ.

Chceme oblečení bez vykořisťování a utlačování. Módní průmysl naplňuje nejen pokladny společností, ale také naše estetické a sociální potřeby. Změny ve výrobě, univerzální důstojné mzdy a prosperující sdílená ekonomika zvyšují dostupnost udržitelných módních možností. Šatníky se postupně zaplní eticky vyrobenými oděvy, obuví a doplňky. Krejčovské služby, swapy, second handy, knihovny oblečení, opravy a informovanost v péči o oděvy udržují oblečení v oběhu. Opětovné nošení, opravy, odprodej, výměny, upcycling a recyklace jsou normou. Reklamy, sociální sítě a módní publikace podporují nové cíle: dlouhou životnost a kvalitní řemeslnou výrobu před levnými pomíjivými trendy. Zakázán je greenwashing, stejně jako jakýkoli marketing, který podporuje vykořisťování pracujících a ničení přírody. Nejsme jen pouhými spotřebiteli. Ceníme si svého oblečení jakožto kulturního a individuálního vyjádření a máme respekt k lidem, kteří ho vytvořili, a k jejich práci.

#9 KTERÝ STAVÍ NA GLOBÁLNÍ SOLIDARITĚ A KOLEKTIVNÍ MOCI.

Solidarita spojuje lidi, kteří vyrábějí oblečení, s těmi, kteří ho nosí. Naše společná síla se ukazuje mnoha způsoby, například organizováním se v odborech, podporou snah pracujících, tlakem na společnosti a vlády a odmítáním kultury jednorázové spotřeby. Vytváření komunit, vzájemná pomoc a sdílení dovedností nám pomáhají budovat odolnost v boji za sociální a klimatickou spravedlnost. Každá jednotlivá akce se počítá, ale společné úsilí je silnější. Změna nezačíná v zasedací místnosti. Začíná u nás: u lidí, kteří vyrábějí a nosí oblečení. Záleží jen na nás, jak bude

vypadat naše společná budoucnost. Podpořte spravedlivý módní průmysl, podepište manifest a připojte se k budování světa, který staví lidi a planetu nad zisky!

**PODEPIŠTE MANIFEST
A POMÁHEJTE UTVÁŘET
SVĚT, V NĚMŽ MAJÍ LIDÉ
A PLANETA PŘEDNOST
PŘED ZISKY!**

PODĚKOVÁNÍ

Tento manifest vznikl díky spolupráci s mladými lidmi, pracujícími v oděvním průmyslu a jejich organizacemi, veřejnostmi, organizacemi Clean Clothes Campaign a dalšími, kteří je podporují. Finální verze zahrnuje stovky vstupů, komentářů a pohledů, které vzešly z online i offline komunity. Děkujeme všem, kteří se tohoto procesu účastnili, a také organizacím, jež podpořily naši vizi spravedlivého módního průmyslu.

Náš manifest je v souladu s dalšími iniciativami, které podporují práva pracujících a environmentální práva. Zejména se jedná o následující:

- [Manifest spravedlivé transformace pro textilní a oděvní dodavatelské řetězce](#), Mezinárodní konfederace odborů a IndustriALL Global Union
- Agenda důstojné práce [Mezinárodní organizace práce](#)
- [Pařížská dohoda](#), Rámcová úmluva OSN o změně klimatu

Další informace o spravedlivém módním průmyslu naleznete [zde](#).

SLOVNÍČEK

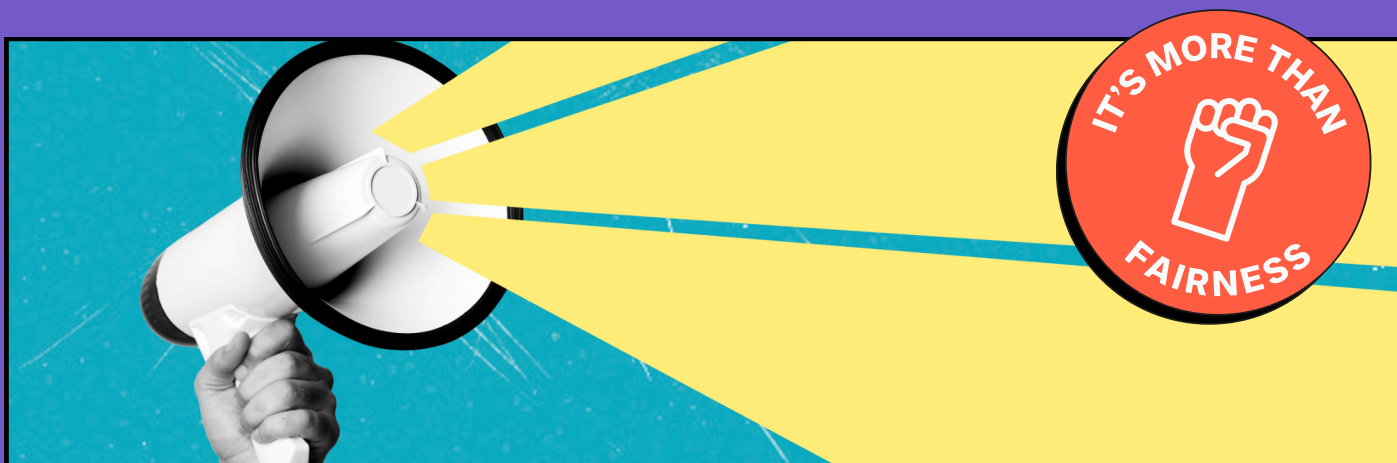
Důstojná práce: Koncept zakotvený v úmluvách Mezinárodní organizace práce (MOP) popisuje, že všechna práce má probíhat ve svobodných, rovných, bezpečných a důstojných podmínkách. Agenda MOP se soustředí na čtyři pilíře důstojné práce: tvorbu pracovních míst, práva pracujících, sociální ochranu a sociální dialog.

Spravedlivá transformace: Přejít na nízkouhlíkovou ekonomiku, která je spravedlivá, inkluzivní a bere ohled na všechny. Tento požadavek vychází z hnutí odborů a nachází se rovněž v Pařížské dohodě z roku 2015.

Sociální ochrana: Kombinace ochrany pracujících, sociálních jistot a veřejných služeb navržené ke snížení a předcházení chudobě, zranitelnosti a sociálnímu vyloučení. Spadají sem mzdy, pracovní podmínky, bezpečnost a ochrana zdraví, nemocenská, mateřská a rodičovská dovolená i příspěvky, odstupné, důchod, podpora v nezaměstnanosti, vzdělání, zdravotnictví a rozšiřování dovedností.

Závazná dohoda: Právně vymahatelná smlouva mezi dvěma a více stranami. V oděvním průmyslu existuje několik příkladů takových smluv, například kolektivní smlouvy (viz dále) a vymahatelné smlouvy vyjednané, zavedené a podepsané alespoň jednou společností a odbory. Clean Clothes Campaign v současnosti lobbuje za Fond garantovaného odstupného, právně závaznou dohodu, která by zajistila výplatu pracujícím i v případě krachu jejich továrny.

Mezinárodní dohoda o zdraví a bezpečnosti v textilním a oděvním průmyslu (International Accord): Právně závazná dohoda oděvních společností a odborů, která vznikla po tragickém zhroutilí budovy Rana Plaza v Bangladéši v roce 2013. Zajišťuje, že oděvní společnosti nechávají své oblečení vyrábět v továrnách, které dohodu podepsaly a prošly inspekcí, a že zjištěná bezpečnostní rizika byla odstraněna.

SLOVNÍČEK

Nákupní praktiky: Způsoby, jakými společnosti spolupracují s dodavateli a nakupují od nich, včetně objednávaného množství, platebních podmínek a termínů. Nevhodné nákupní praktiky negativně dopadají na pracující. Vykořisťující cenová politika snižuje mzdy a zvyšuje tlak na produkci a neplacené přesčasy. Rušení objednávek na poslední chvíli a jejich změny, snižování cen a pozdní proplácení faktur mohou vést k nevyplácení mezd nebo vlnám propouštění.

Mitigace: Kroky, které snižují nebo zabraňují vypouštění emisí za účelem omezení dopadů globálního oteplování.

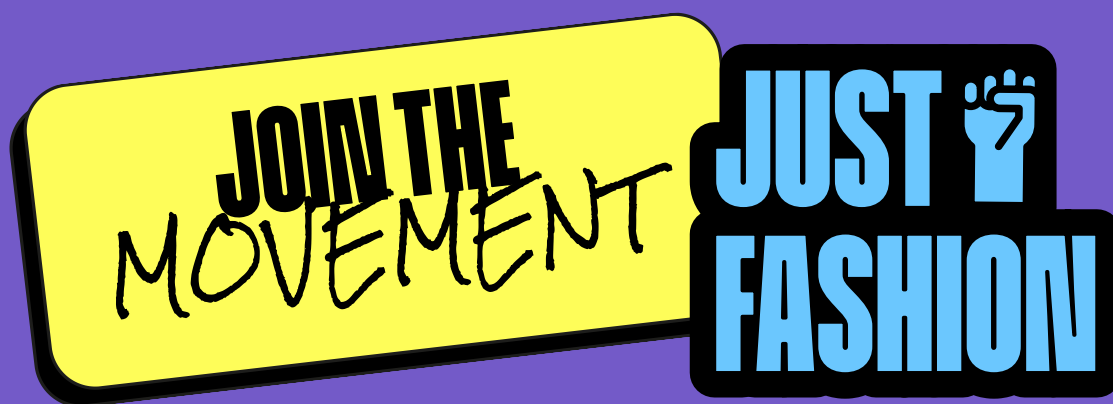
Adaptace: Kroky, které pomáhají s přípravou, snižováním zranitelnosti a vytvářením odolnosti vůči následkům klimatické změny.

Kolektivní smlouva: Transparentní, závazná a vymahatelná dohoda mezi zaměstnavatelem a pracujícími ohledně pracovních podmínek vyjednávaná odbory.

Sociální dialog: Možnost, jak zlepšit situaci pracujících pomocí jednání, konzultací a výměny informací mezi jejich zástupci, zaměstnavateli a vládami.

Planetární meze: Devět vzájemně propojených systémů podpory života, které regulují stabilitu naší planety. Abychom se vyhnuli nenávratným změnám životního prostředí, je třeba pohybovat se v rámci těchto mezí.

Odstupné: Finanční podpora pro pracující v případě nedobrovolného ukončení jejich zaměstnání.

Spolufinancováno
Evropskou unií

Projekt Fashioning a Just Transition je realizován s finanční podporou Evropské unie. Za obsahem projektu stojí výhradně organizace Clean Clothes Campaign a nemusí vyjadřovat stanoviska Evropské unie.